

Zsók Béla

A DÉVÁRA TELEPÜLT BUKOVINAI SZÉKELY CSALÁDOK ÖSSZETÉTELE ÉS TERMINOLÓGIÁJA*

A XIX. század végén és a XX. század elején Dévára települt bukovinai székelyek összetartózása a vérszerinti (rokon) és etnikus kapcsolatok ápolásában nyilvánult meg.

Édesanyám és nagynéném jól ismerték a közeli és távoli rokonokat, nyilvántartották hollétüket és családi helyzetüket. Kikérdezésük révén értékes és szép számú családkutatást érintő adat birtokába juthattam. Adatgyűjtéseimet kibővítve azt tapasztaltam, hogy a 70 és 80 év közötti adatközlők bizonyultak a legjobbnak, a legmegbízhatóbbnak. Ez természetes is, hiszen ők ismerték a felmenő rokonság minden tagját, ők lehettek tanúi a rokonság terebélyesedésének, éveken át ők látták, ők tudták követni a rokoni kapcsolatok lazulását, vagy valamelyik családi ág lassú sorvadását.

Volt-e, létezett-e rokonsági viszony a Dévára települt bukovinai székely családok között. Édesanyámmal és testvérével Regina nénémmel alapos elemzés alá vettük a Dévára települt 52 család névsorát. Megállapíthattuk, hogy mind az 52 telepes családot a családfő vagy a feleség révén rokoni kapcsolatok fűzték egymáshoz. Akár a láncszemek, úgy kötődtek a Bukovinából áttelepedett családok egymáshoz. Ez is azt bizonyítja, hogy a Bukovinából való csoportos kitelepedéseket nem a céltalan jövés-menés, az „elcsángálás” jellemezte, hanem megfontolt, alaposan átgondolt elhatározás előzte meg. Ez a közösségi megnyilvánulás tulajdonképpen az emberi létfenntartás, a kollektív védekezés legprimitívebb formája.

Ha abból indulunk ki, hogy a család vérségi és házassági kapcsolatokon alapuló gazdasági egység, akkor a vizsgálódás eredményeit a különböző történelmi korok gazdasági adottságai határozzák meg. A rokonsági kapcsolatokat sok esetben kölcsönös anyagi érdekek révén ápták. Az '50-es és '80-as évek között Románia és Magyarország közötti gazdasági különbség, jó alkalmat adott egyfajta áruforgalom lebonyolításához, a kölcsönösségen alapuló feketepiac kialakulásához. Annak ellenére, hogy ezek a kölcsönös rokonsági segítyezésen alapuló mikrogazdasági kapcsolatok nem öltöttek nagyobb méreteket, számos család anyagi gondjait enyhítette.

A rokonságot – úgy az *apai leszármazású* (patrilinéaris), mint a *anyai* (matrilinéaris) ágon – számon tartották. Bár házasság után a nők férjük családi nevét vették fel, az apai ág leszármazottjainak tartották magukat.

Kétféleképpen tartották számon a rokonságot. *Vérségi alapon*: a nemzetség őseitől egyenes és oldalágon leszármazott utódok együttesét. *Házasság útján*: a házastársak vérrokonságának egyenes- és oldalágát. Amikor a családban a rokonságról beszélnek, általában

* Jelen cikket Zsók Béla 2006. év második felében küldte el, miután a Néprajzi Szemináriumon beszélünk ezen anyag megjelentetésének fontosságáról. Minden bizonnyal ez volt élete utolsó írása.

mindkét rokon csoportot értik rajta. Így például ha egy család lakodalomra készül, a meghívandó vendégeket az új pár rokonságának számbavételével kezdik.

Vérségi kiscsalád (szülők + gyermekek). Két fiatal egybekeléskor a két szülő részéről tetemes anyagi vagy más jellegű támogatásban részesül egy új családi ház felépítéséhez, amely kényelmet és megfelelő anyagi bázist nyújt az új család kialakulásához. A vérségi kiscsalád két fiatal szabad választása, kölcsönös vonzalma révén jön létre. A gyermek-áldást, a gyermekszaporulatot nem az anyagi jólét, az anyagi jövedelem feltétele szabta meg, hanem Isten áldásának, ajándékának tekintették a gyermeket.

Törzscsalád (szülők + gyermekek + az egyik ági szülő/k/). A vérségi kis családokon kívül általánosnak mondhatók a gyermekekből, szülőkből és az egyik ági szülő/k/ből álló *törzscsaládok* is. Ezek a családok többnyire a férj szüleivel laktak együtt. Legtöbb esetben a legkisebbik fiú maradt szüleivel. Ő örökölte a házat, egyúttal vállalta a szülők időskori gondozását.

Egyes népek az apasági, mások inkább az anyasági leszármazást tartják számon. A magyarok – hasonlóan a többi európai néphez – elsősorban apai ágon számították a leszármazást. A családnév fiúágon öröklődött, maradt fenn.

Nem mondhatjuk, hogy Déva-telepen a felmenő vagy oldalági apai rokonságnak nagyobb prioritást, nagyobb jelentőséget tulajdonítottak volna, mint az anyai rokonságnak. Egyformán ismerik, szeretik és tisztelik mindkét részről a rokonságot. Azt azonban megállapíthattam, hogy bármely személy – férfi vagy nő – azonosságát az apa vérségi rokonságának felmenő ága szerint határozták meg:

„Én mind a két rokonsághoz húztam. Szerettem az unokatestvéreimet. Anyám részéről én vagyok a legkisebb unoka. Az unokatestvéreim mind idősebbek voltak, de azért jóba' voltam velük. Apám részéről csak Zsóka Jucival voltam jól mert egyivásúak vagyunk, közel laktunk egymáshoz, s az iskolába is együtt jártunk. Még most is vénségünkre akkorákat tudunk beszélgetni.” (3)

„Én inkább anyám rokonságához vonzódtam, mert ott volt nannyo, ő vigyázott reánk.” (14)

„Amikor nagyapám testvére Lugoson meghalt, apám s a három fiútestvére elmentek a temetésre. Lajos bácsi - apám legnagyobb testvére - azt mondta apámnak, hogy öltözzön fel szépen, hogy lássák a lugosiak, hogy Jóska bácsinak nem akármilyen rokonai vannak Déván. Indulás előtt Anti bácsinál, az öreg háznál találkozott a négy testvér, ott volt az egész rokonság legkisebbtől, legnagyobbig. Fekete csizmában, sűrke csizmanadrágba, bárányprémes sűrke kabátba öltöztek. Fejükön magyaros báránybőr kucsma. Nekem erőst szépnek tűnt a négy ember. Laci, a Lajosbám fia lószekérrel vitte be apámékat az állomásra.” (17)

A tartós rokon kapcsolatok az azonos helységben élők között alakultak ki. Ha a családból valaki házasság vagy más körülmények révén más helységbe került, leszármazottainak második, harmadik nemzedéke már alig, vagy egyáltalán nem tartotta a rokonsági kapcsolatot.

Déván gyűjtött adataim megerősítik a Fél Edit által kutatott *'nemzetség'* kifejezés helyi értelmezését. Ő ugyanis az 1940-ben Tolnába és Baranyába telepített bukovinai székelyek

rokonsági intézményeit kutatva megállapította, hogy a fenti kifejezés, az *egy apától való* leszármazást jelenti. Adatközlőim – szinte kivétel nélkül – jól ismerték apai részről a rokonság felmenő- illetve oldalágát. Megfigyelhettem, hogy az asszonyok – habár házasság után férjük családnevét vették fel – még késő öregkorban is erőssen élt bennük apjuk nemzetségéhez való tartozás tudata. Elfogultak, szinte büszkék voltak, ha gyermekeik közül valamelyik az apa nemzetségének valamilyen pozitív tulajdonságát hordozta. „*A gyermek nem oda üt, hanem ide hezzánk*”, ami azt jelenti, hogy a gyermek külső megjelenésének valamilyen jegye – termete, arcvonása, viselkedése, szokása, stb. – az anya nemzetségéhez, rokonsága valamely személyéhez hasonlít.

Nem általánosítható, adatgyűjtéseim során olyan esetekkel is találkoztam, hogy a halva született vagy a néhány napig élt gyermek emléke hosszabb idő után feledésbe ment. Erre akkor jöttem rá, amikor az anyakönyvből vett kiegészítő adatok beírása után adatközlőimmal újra ellenőriztük a leszármazási táblák pontosságát. Adatközlőim egy része nem tudott arról, hogy halva született vagy csupán néhány napot élt kis testvére is volt. Mások még a Dévára való telepedés előtt Bukovinában született és meghalt testvéreik nevét is felsorolták.

„*Anyánk soha nem mondta nekünk, hogy hány gyermeket hozott a világra. Mikor nagy lettem, akkor tudtam meg nagynéném-től, az apám testvérétől, hogy még voltak testvéreim. Mondtam es anyámnak, hogy mét nem mondta meg nekünk, mét kell másoktól megtudni az ilyesmit. Szégyelte-e, sajnálta-e anyám, nem tudom. Csak annyit mondott: születtek s meghótak.*”(10)

„*Anyókámnak még ott Bukovcinában három gyermeke született, mind a három még kicsi korában ott halt meg. Csak Tituszka nevére emlékszem, mert anyánk sokat emlegette. Itt Déván mikor megszületett a negyedik gyermek, Borbálának keresztelték. Pár hét múlva megbetegedett ez a gyermek is. Anyókánk erőst sajnálta a beteg gyermeket, félt, hogy ez is meghal. Apókával békfogatott a székérbe, s bévitette magát s a gyermeket a városi templomba, s ott a Boldogságos Szűz oltalmába ajánlotta fel a gyermeket. Hál' Istennek a gyermek jobban lett, s azóta Mária lett a neve.*”(18)

„*Én nem tudom, melyen gondolkozású vót anyósom, a jó Isten bocsássa meg. Jóska, az uram mesélte vót. Azt mondja, úgy örvendett az anyja, amikor a jó Isten elszólított egy újszülött gyermekét, mert a n g y a l p á l i n k á t i hatott. Apósom erőst siratta a gyermeket, hulltak a könnyei, törölte a szemét, fújta az orrát, s a bajussza esszeborzolódott. Odaszólt anyósom apósomnak: mennyen, s igazítsa meg magát, met olyan a képe mint egy borzos picca.*”(3)

„*S ü l d ő leányocska lehettem. Katival, a barátnőmmel Szepi Lajosnitt nézegettük a kicsikét a böcsübe. Egyszer csak odajött ánygom, s k i p ó k á l t a a kicsikét. Mikor meglátta, hogy milyen szaros, összezsapta a tenyerét, s ezt mondta: ó, ó, a lelkem, csupa szar a szívem. Mikor ezt meghallottuk, akkorát kacagtunk Katival. Azóta se felejtettem el az ánygom mondását.*”(18)

„*Nemcsak a mű családunkban, de másoknál es megfigyeltem: hiába hogy e g y f é s z e k a l j a v a g y, egyik gyermeket jobban szeretik a szülők, mint a másikat.*”(5)

„A családunkban az öcsém gyengébbecske volt a gondolkozásba. Anyánk tudta ezt kicsikortól fogva. Mikor nagyobb lett az ecsém, anyánk jobban segítette, mint minket. Titokban segítette, mű láttuk, de nem szoltunk neki.”(8)

* * *

Egy közösségben a szokásrend továbbélésének mechanizmusáról tudnunk kell, hogy bármely hagyomány mindig az új nemzedék életvitelébe ível át, új formai és tartalmi értékkel él tovább. Ennek alapján megállapíthatam, hogy Déva-telepen a párkapcsolat közösség előtti kinyilvánítása nemzedékként változott. Így az első nemzedék esetében a húshagyókeddi bál után a fiú *cifrázott guzsalyfát, delinkedőt* ajándékozott a lánynak. A lány bokkrétát, később vőlegénygyatját adott a fiúnak. Az udvarló fiú bejárhatott a lány házába, vasárnaponként a falunépe előtt egymás kezét fogva, vagy karténfogva az új pár végigsétálhatott a Fő-úton.

A családalapítást megelőző időszakban – kezdve a gyermekkori fiú-lány barátsági kapcsolattól, a kölcsönös vonzalom, a szerelem majd a házassági szándék kinyilvánításáig az alábbi hivatkozó terminusokat gyűjtöttem össze:

13-15 éves *gyermek-leánka* barátsága, szerelmi vonzódása ha kitudódik, akkor azt mondták, hogy *x-nek szereteje* van, *x és y szeretősök*, és mondókával csúfolták.

16-20 éves korban a fiú *udvarló*, a lánynak *udvarlója*, vagy *szeretej* van, ami helyi értelmezésben a kölcsönös vonzalmon alapuló közeli jóbarátot jelent. A hosszabb-rövidebb ideig tartó párkapcsolatot az eljegyzés követi. Eljegyzés után a lány *menyasszony*, a fiú *vőlegény*. Ez a viszony az eljegyzéstől a házasság megkötéséig tart. A lakodalmi *kontyolás* után a lányból *menyecske* vagy *fiatal asszony*, a fiúból *házas ember*, vagy *ember lesz*.

„15 vagy 16 éves lehetett a leánkám. Sétáltunk a városba', s néztük a kirakatokat. Egyszer csak hozzám hajol Marika, s suttogva mondja nekem: nézzen csak oda, édesanyám, hogy néz engemet az a férfi, pedig már ember.”(13)

A tizennyolc éves fiú már felnőttnek számított. A felnőtté válás egyben jogot és garanciát is jelentett. Jogot olyan értelemben, hogy sajátmaga dönthetett saját sorsa, saját jövője felől. Már nem kötötte szoros családi kötelék családjához. Ha a nagykorú legény az apjával egész nap *verset dolgozott*, vagy ha már egész nap *tudta húzni a kaszát*, az szeretőt tarthatott. A nagykorúvá lett fiúnak hitele volt, sőt garancia volt a törvény előtt is. A Dévára való telepedéskor minden tizennyolc évet betöltött fiú *telepet válthatott*. (Egy telep = házhely + 10 hold szántóföld, aminek az árát húsz év alatt kellett kifizetni).

A polgári eskü után a fiatal pár még nem költözhetett össze.

„Megesküdtünk polgárilag, de a templomban csak két hét múlva. Ez alatt az idő alatt úgy éreztem, hogy se kint, se bent nem vagyok, van es uram s nincs es uram. Még két hétig kellett hezzám járjon az uram.”(18)

A polgári eskü után nem költöztünk össze, még a szobánk se volt kész, ahova költöztünk volna. Anyámék se engedték volna, hogy a lakadalom előtt egybeköltözzünk.”(3).

„Nem is tudtuk volna elképzelni, hogy a templomi eskü előtt egybeköltözzünk. Én Mária Kongregánista voltam, esküt tettem, hogy tisztán megyek az oltár elé.”(18).

„Megvan mindennek az ideje s a rendje. Mit szólt volna a nép, ha a polgári eskü után minnyá egybeköltözünk. Hogy tudtam volna fátyolba a pap elé állni?”(21).

A vallomásokból láthatjuk, hogy az első és második nemzedék soraiban a fiatal pár egybekelésének, házasságának csak az egyházi eskü adott igazi érvényt.

A családban – az első telepesnemzedék esetében – ha a testvérek között tíz évnél nagyobb volt a korkülönbség, a kisebbik testvér magázta a nagyobb testvérét.

Amíg a legény udvarolt, tegeződött a lánnyal. Házasság után a feleség magázta, kendezte a férjét. Olyan esetekkel is találkoztam, amikor már eljegyzés után kendezte, magázta vőlegényét a lány.

Ha a fiatal feleség férje családjába került, az minden vonatkozásban a férj családjának tagja lett, férje családnevét vette fel és a férj kisebb testvérei *ángyinak* szólították. Az új fiatalasszony többet kellett dolgozzon, mint a család más tagjai. Ügyességével, szorgalmával bizonyítania kellett, hogy felkészült az életre, hogy ismer minden házkörüli teendőit.

A férjhez készülő lányt szülei *kistafirungozták*. Jobb módú családoknál *szövőasszonyokkal* szövették meg a staférunghoz szükséges ágy- és fehérnemű kellékeket. Legtöbb családban azonban az anya és lánya készítette el a kelengyét. Nem egy családban öt, hét lány is volt, akiknek kistafirózása nagy gondot okozott a szülőknek.

„Szóts Gáspárnénak hét leánya s egy fia volt. Azt beszélték széltébe, s hosszába itt a Telepen, hogy amikor férjhez adta valamelyik lányát, lassan visszalopkodta a lányától a lepedőket, párnahuzatokat, hogy készitse férjhez a következő lányát. Hogy igaz volt-e, nem tudom, de rengeteg ágyneműt kellett varratni a hét leánynak. Számítsd ki, legalább tíz rend ágynemű kellett, két szekrény, két ágy, egy asztal négy székkal, asztal- és ágyterítők. Én ennyivel mentem férjhez. Jó pár évig piacoltam, amíg anyámmal összekuporgattuk a pénzt.”(18).

A családban a lány éppen úgy örökölt az ingatlanokból, mint a fiú. A szülők még *éltjükben* igyekeztek egyformán, igazságosan elosztani a családi vagyont.

* * *

A rokonsági kapcsolatok ápolásának egyik fontos megnyilvánulása egyfelől a nagyobb vagy jelentősebb családi eseményekre való meghívás, másfelől az azokon való részvétel. Mindkettőnek tiszteletadó jellege van.

Lakodalom esetén a meghívott személyek számát újabban az anyagi ráfordítás összege határozza meg. Ennek alapján lehet megállapítani a lakodalom méretét. Feltűnő, hogy a kölcsönösségen alapuló lakodalmi visszahívásnak sokkal nagyobb érvénye van, mint a másod- vagy harmadfokú rokonsági viszonyoknak.

Az 1940-es évekig Déva-telep lakóit a foglalkozás azonossága, homogenitása jellemezte: földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak. Minden család önellátó volt. Ebben az időszakban az ilyen gazdasági adottságok esetén a lakodalmi meghívottak számát nem az anyagi fedezet, nem az anyagi adottság határozta meg, hanem a rokonsági viszony erőssége, a közeli és távoli vérrokonok, valamint a műrokonok száma.

A zárt közösségi tudatot az is jellemezte, hogy az esetek többségében a közösségen belüli személyek kötöttek házasságot. Elítélték, megszólták, ha a fiú vagy a lány más közösségből választott *szeretőt* magának. Így alakulhatott és terjedt el az alábbi lealacsonyító/csúfoló szólás-mondás: „*itthon nem volt elég fos, máshonnan hozott szart.*”

A Bukovinából való áttelepedés után Déván számukra új, ismeretlen környezetbe kerültek. Az új környezetben az idegen hatások ellen való védekezésnek kell tekinteni a közösségen, vagy a rokonságon belüli *endogám* házasságok okát. Adatközlőim szerint a *harmadik unokatestvért* már nem lehet szoros rokonsági viszonynak tekinteni, sőt a *második unokatestvér* fogalma is a lazább rokonsági kapcsolatot jelenti.

A távoli rokonok közti házasság hátterében nem egy hagyományozódott közösségi szokás továbbélése húzódik meg, hanem a rokonsági viszony tudatbani elmosódása révén a kölcsönös vonzódáson alapuló szabad párválasztás.

Az azonos családnévet viselők nem minden esetben rokonok, így nem is alakult ki a rokonsági hovatartozás, a nemzetségi tudat. Annyira polarizálódott bennük az elkülönülés tudata, hogy sértésnek vették, ha a velük azonos családnévet viselő rokonsági viszonyai, kötelékei után érdeklődtem. Ez az elidegenedett elutasító viselkedés azt bizonyítja, hogy az azonos családnévűek vérségi, rokoni száalai már Bukovinában vagy még korábban megszakadt. Ilyen esetekkel a Csobot, Daradics, Sebestyén és Palkó nevű családoknál találkoztam.

Hány nemzedékre terjed ki a felmenő ág ismerete és annak érzelmi alapon való ápolása? Rokonságom és más népesebb családok körében végzett adatgyűjtéseim alapján *„az egy apától való leszármazást”* a két nemzedéig felmenő családi ágat – apa, nagypapa – kivétel nélkül minden megkérdezett ismerte. A rokonság oldalági ismerete is csupán a második unokatestvérig terjedt. Ezek után felvetődik a kérdés: meddig rokon a rokon, azaz hol végződik a vérségi származáson alapuló rokoni vonzalom tudata, az azonos eredet tudata.

A közösség belső imperatívusza, szokásrendje megkövetelte a közeli vagy távoli elhunyt rokon iránti végtisztesség megadását. Erre az alkalomra a más helységeken élő, régen elköltözött közeli vagy távoli rokonok is megjelentek. Ilyenkor mondták a rokonok egymásnak: elég szomorú, hogy csak ilyenkor találkozunk. Halotti virrasztókban tanúja lehettem, amikor másod- vagy harmadfokú rokonok próbálták „kibogozni” rokonsági viszonyuk száalait.

Adatgyűjtéseim során széleskörű levelezést folytattam a más földrészekben, más országokban élő közeli és távoli rokonaimmal. Meglepetten olvastam soraikat, amelyekből kicsengett a rokoni szeretet és ragaszkodás meleg üzenete:

„*Értesülve vagyunk az ottani helyzetről is, mely elég keserű ízt hagy a szánkban, mert a vér vizzé nem válik. Elődeink több mint száz éve kijöttek onnan [Bukovinából], de mindig egyet éreztünk.*” (Nagy Szabina sz. Zsók. Platanos, Argentina 1987.)

Egyik sztrigyszentgyörgyi adatközlőm, Benkő Lajos bácsi az 1920-as években Braziliába kivándorolt rokonai sorsáért aggódva ezeket mondta:

„*Évről-évre mind lazábbak lesznek a száalak a Braziliában élő rokonok s az itthon maradottak között. Úgy látom, hogy a sok munkától megkérgesedett kéznek már nehezeze esik az írás. Egy ideig egyik unokatestvéremmel Györfi Antallal leveleztem, most egy*

másikkal is levelezek akit Benkő Veronikának hívnak, ő szokott irogatni az ottani életükről, ami ott se könnyű."(2)

„A múltkor tervbe vettem, hogy meglátogatom Jóskačka Rózsit, mert rokonom. Szegény, nagybeteg, de tudod-e, úgy sajnálom, hogy nem is nézhetem.”(3)

„Apósom s a testvérei erőst szerették egymást, örökké segítettek egymásnak, mert szegények voltak, nem volt sok földjük.”(7)

„Huszonöt éves házassági évfordulónk előtt megbeszéltük Tamásommal, hogy kit hívjunk meg. Ugye, mű úgy akartuk, hogy lelkibarátainkat hívjuk, akikkel esszjárunk, s akikkel sokszor csiszláltunk, s jól éreztük magunkat. Amikor anyósom megtudta – a jó Isten nyugtassa – hogy kiket akarunk meghívni, azt mondta, ha nem hívjátok meg a testvéreket, ne csináljatok semmit. Így aztán nem es csináltunk semmit.”(5)

„Hogy kit hívtam meg kománénak? Azt, aki sokszor kinyitja az ajtót. Lehet testvér, unokatestvér vagy akármilyen közeli rokon, ha soha nem nyitja rád az ajtót, az nem lehet a szíved közelébe.”(6)

„Apám még azt is szégyelte, hogy névrokonságba van a Badaékval s a Hulájokkal. Szeretlenek, részegesek vótak a Bada- és Hulájfélék.”(4)

„Egy asszony az idősebb korosztályból – nem mondom ki a nevét – így emlegette ikertestvérét: ő, hogy húzná le magát az a kódus. Biza így mondta, mert miután férhez ment, gazdagabb lett mint a testvére, elfelejtette, hogy ki tehenye, bornya volt.”(18)

A bukovinai székelyek erős identitástudatát az is jellemezte, hogy egyes családok őseik névszerinti felsorlásával vissza tudták vezetni származásukat az 1764. előtti időkre: „Szüleim elbeszélése szerint az én dédnagyapám László Mihály már Istesegítsen született [...] még azt is tudom, hogy apja Antal volt és állítólag a Csíkszentimrei előnevet viselte.” (László 34. Idevágó adatként lásd még Sántha 56–59, Így teltek... 38–40, Gáspár 47, Fél Edit 55). Anyai nagyanyámtól hallott adatok ellenőrzésekor édesanyám és nővére Regina néném tévedés nélkül névszerint felsorolták három nemzetségig terjedő apai (Kásler-Sebestyén) illetve anyai (Csobot-Sebestyén) rokonság oldalági és felmenőági rokonokat.

Hittek a bibliának abban a kitételébe, hogy az apák bűnei hetedízigen is visszaüt. (2. Mózes 20, 1–17). Számptalan negatív vagy pozitív értelmezésű viselkedés tüneterejét valamelyik felmenőági – apai, anyai – ősnak tulajdonítottak.

„Még nem voltam férjhez menve, csak jegybe jártunk Lacival. Egyszer Pici Gergének a testvére – aki férjhez volt menve Csobot Ambarus fiához – béállit hozzám, s elkezd mondani, hogy ne menjek férjhez Lacihoz, mert az édesanyja ősei után átok van a családon, amely hetedízigen is kihat a leszármazottakra. Sok időre rá, miután férjhez mentem Lacihoz, megkérdeztem anyósomat, hogy mire fel van átok a családon? Ekkor mesélte anyósom, hogy az ő nagyapja – még ott Bukovinában – állítólag kirabolt egy templomot s a papot is megölte. Azt mondták, hogy a lopott kincsből gazdagodott meg. Ezt mesélte mindenki az ő nagyapjáról, pedig ez nem volt igaz. Anyósom aztán elmonda, hogy azért voltak gazdagok, mert a nagyapja elvett egy ügyes német leányt, aki gazdag ivadék volt. Olyan sok pénzük volt, hogy zsákban kellett tartásák. Olyan sokáig tartották zsákban, hogy a pénz megpenészesedett. Azt mondta anyósom, hogy ő még kicsi leánkacska volt, s ő is segített, törölgette egy posztocskával a penészes pénzeket.

Anyósomnak az apja hat nyelvet tudott. Örökölte az apjuktól hat malmot és rengeteg földet. A leggazdagabbak voltak Andrásfalván. A végén összeveszett a testvéreivel a vagyon felett. Mindegyiknek ugyanaz kellett a vagyonból, mint a másoknak. Sok évig pereskedtek, s az összes vagyon odaúszott az ügyvédeknek. Olyan szegény lett anyósom apja Csobot Ambarus, hogy ki kellett telepedjen Dévára. Itt telepet kapott, közben kezeskedett valakiért, aki aztán elszökött Amerikába, így ki kellett fizesse annak is az adóságát. 1910-ben áttelepült Ludasra. Kétszer nősült, a két feleségétől 24 gyermeke lett.

Most, hogy annyi csapást megértem, azt kell hinnem, hogy van foganatja az átoknak. Ki tudja...? (19)

„A mű öregapánk Zsók Mózi polyás gyermek volt, amikor Madéfalváról Bukovinába menekítették a rokonok. Mű az öregapánk első feleségétől valók vagyunk, ű a másodiktól. Mű a Mozantiferinitt [Mózes-Antal-Ferenc] valók vagyunk, te a Mózijános-ághoz [Mózes-János] tartozól. Zsók Szilveszter bá a Gyuristánpista [György-István-István] ághoz tartozik.”(16)

„Az én nagyapámtól származnak az összes Zsókok. Nagyapám szülei odavesztek Csikba, a rokonai menekítették még kölyök korába' bé Bukovinába. Apám már Andrásfalván született, de Fogadjistenbe nősült. Mind a négyen Bukovinában születtünk. Hét éves vótam, amikor apánk kóberes szekervel hozott Dévára. Három hétig jöttünk. Velünk jött Fáni es a legnagyobb testvérem. Ő már férhez vót menve, Bíró Mózes vót az ura.”(20)

„Nagyapám Sebestyén János, akinek úgy mondták Jani. Egyedüli gyermek volt, vagy ahogy még mondták bitang, vagy zabigyermekek. Úgy is mondták, hogy virággyermekek. Nagyapám anyja Sebestyén fajtabeli volt. Még leánka korában a nagyapám anyja ott Andrásfalván legeltette a teheneket. Ott voltak nem messze az osztrák katonák, akik a határt őrizték. Egy osztrák tiszt felcsinálta a leánkát. Nahát mi tőle eredünk, Sebestyén Janitól. Mikor felnőtt, az anyja Csernovicba járatta iskolába. Az elsők között telepedett Dévára. Nem volt nagyzó, szerény ember volt. Jegyző is volt, ő vezette a telepiek bizonyos iratait. Őt fia volt, mind az öt fiának telepet váltott. A fiait így hívták: Jani Bálint, Jani Máté, Jani Anti, Jani Jóska és Jani Gergé.”(12)

„Édesapám apja jóképű, nyughatatlan természetű legény vót, s ahogy ez történni szokott, hát felkoppantott egy lányt. A szülei nem engedték, hogy elvegye azt a lányt, mert nem vót fajtánkbeli, inkább felnevelték a bitangot.”(5)

„Ott Bukovinában egy tó körül laktak a Szótsók. Egyszer az asszonyok valami rucák miatt összevesztek. Fogta magát nagyapám, eladta a részit, s eljött Dévára.”(3)

I. Rokonsági viszony és rokonsági terminológia

A rokonsági terminológiát kettősség jellemzi: a rokonok egymás megszólítására a keresztnevet vagy külön megkülönböztető szólítási módot használnak, amely a rokonsági kategóriába besorolva jelöli a rokoni kapcsolatot. Például a meny így szól anyósához: *Anyóka, jön-e a mezőre?* Külön névvel jelölik, ha olyan helyzetben beszélnek az illető rokonról, amikor annak személye nincs jelen. Például: *Hívtam anyósomat a mezőre.* Az előbbi a megszólító, az utóbbi a hivatkozó rokonsági terminus. Tehát a számon tartott

rokonoknak kétféle nevük volt: az egyik amelyen emlegették, a másik ahogyan szólították őket.

- apa

megszólító és hivatkozó: *apa, apám, apóka, édesapa, édesapám, édesapó, újabban apu, apuci, apucika, apuka, tata.*

- anya

megszólító és hivatkozó: *anya, anyám, anyóka, édesanya, édesanyám, édesanyó, újabban anyu, anyuka, mama, anyuci, anyucika.*

- idősebb fitestvér

megszólító: *keresztnev*

hivatkozó: *bátyám, bátyámék, bátyám Jóska, Jóska bátyám.*

- idősebb fitestvér felesége

megszólító, kb. az 1950-es évekig: *ángyi, ángyom, ángyika*, az 1960-as évek után a keresztnevén szólítják.

hivatkozó: *ángyom, ángyoméék, keresztnev+ángyi, keresztnev+ángyiék, ángyom+keresztnev, Erzsí a Jóska v. Jóskánk felesége, újabban: sogorném.*

- idősebb nőtestvér

megszólító: *keresztnev, ha 8-10 évvel volt idősebb a nőtestvér, akkor kellett magázni: keresztnev+néni.*

hivatkozó: *nővérem, nővéremék, nővérem Erzsí, Erzsí nővéremék, Erzsíném.*

- idősebb nőtestvér férje:

megszólító: *sogor.*

hivatkozó: *sogorom, sogoroméék, Gyurka sogor, sogor Gyurka.*

- fiatalabb fitestvér:

megszólító: *keresztnev.*

hivatkozó: *öcsém, öcsémék, öcsém Pista, Pista öcsém az 1950-es évekig: ecsém.*

- fiatalabb fitestvér felesége:

megszólító: *keresztnev, ángyi, ángyika, ángyom.*

hivatkozó: *öcsém felesége, öcsém felesége Rózsi.*

- fiatalabb nőtestvér

megszólító: *keresztnev*

hivatkozó: *húgom, húgomék, húgom Erzsí, Erzsí húgom*

- fiatalabb nőtestvér férje

megszólító: *keresztnev*

hivatkozó: *sogorom, húgom férje, húgom férje Jani*

- idősebb fitestvér fia

megszólító: *keresztnev*

hivatkozó: *bátyám fia Jóska, bátyám Jóskája, Jóska bátyám fia, Jóska a bátyámé*

- idősebb nőtestvér lánya:

megszólító: *keresztnev*

hivatkozó: *nővérem lánya Erzsí, nővérem Erzsíje, Erzsí a nővérem lánya, Erzsí a nővéremé*

- **idősebb nőtestvér fia**
megszólító: *keresztnév*
hivatkozó: *nővérem fia Jóska, nővérem Jóskája, Jóska a nővérem fia, Jóska a nővéremé*
- **apa apja vagy anya apja**
megszólító: *apóka, nagyapó, tata, nagytata*
hivatkozó: *Zsók nagytata, Szóts nagyapám, öregapám*
- **apa vagy anya fitestvére**
megszólító: *keresztnév+ bácsi*
hivatkozó: *nagybátyám, nagybácsim, bácsim*
- **apa vagy anya fitestvérének felesége**
megszólító: *keresztnév+ néni*
- **apa vagy anya nőtestvére**
megszólító: *néni, nanyó+keresztnév=nannyómári*
hivatkozó: *nagynéném, néném, nénika (Pali Jánoséknál mondták így)*
- **apa vagy anya apjának apja**
hivatkozó: *dédnagyapa*
- **apa vagy anya apjának anyja**
hivatkozó: *dédnagyanya*
- **fiam**
megszólító: *keresztnév*
hivatkozó: *a fiam, a gyermekem, János a fiam*
- **lányom**
megszólító: *keresztnév*
hivatkozó: *keresztnév, a lányom Rózsi*
- **gyermekem gyermeke**
megszólító: *keresztnév*
hivatkozó: *az unokám, keresztnév+ az unokám*
- **gyermekem gyermekének gyermeke**
megszólító: *keresztnév*
hivatkozó: *keresztnév+ a dédunokám*
- **férjem**
megszólító: *keresztnév, újabban apus*
hivatkozó: *a férjem, az uram, az emberem, Jánosom, újabban a párom*
- **férj vagy feleség idősebb fitestvére**
megszólító: *keresztnév+ bá vagy bácsi utótaggal*
hivatkozó: *a sogorom, az uram vagy a feleségem testvére*
- **férj vagy feleség fiatalabb fitestvére**
megszólító: *keresztnév*
hivatkozó: *sogorom, az uram vagy a feleségem testvére vagy öccse*

- feleségem

megszólító: *keresztnev, újabban anyus*

hivatkozó: *keresztnev, a feleségem, az asszonyom*

- férj vagy feleség anyja vagy apja

megszólító: *anyám vagy apám*. A meny és az anyós viszonyáról, a megszólító névhasználatról egyik adatközlőm ezt mondta: „*Anyókám mesélte vót, hogy ott Bukovinába vót egy menyecske, aki nem szerette az anyósát. Egyfedél alatt lakott az anyósával, de soha nem szólította anyámnak ahogy szokás vót, hanem csak úgy, hogy mennyen csak, jöjjön csak. Itt Déván is vótak ilyen esetek, én kettőről tudok.*” (18)

„*Mikor férjhez mentem, odakerültem anyósomékhöz. Úgy volt, hogy mi maradunk az öregházban s a földeket is mi fogjuk művelni. De én immár egy idő után úgy éreztem, hogy nem a magam gazdája vagyok anyósom mellett. Mondtam is az uramnak, menjünk külön, építsünk magunknak, mert neki is, nekem is jobb lesz. Láttam, hogy ő se egyezik az apjával, valamiért örökké surlódtak. Én egyeztem az anyósommal, türtem, nyeltem eleget neki, de valahogy úgy éreztem, – a Jézus áldja meg – ez így nem jó. El kellene költözzünk. Nem akartam anyósomat a mennyországba s magamat a pokolba juttatni.*” (9)

„*Én azt tapasztaltam, s így látom másoknál is, hogy az anyós nem szereti a menyét, s a menyek se szeretik az anyóst. Aki azt mondja, hogy szereti az anyósát vagy a menyét, én azt mondom, hogy hazudik.*” (3)

„*Amikor férjhez mentem, s odakerültem anyósomékné, soha többet a főzőkanálra nem tette a kezét. Rám bízott mindent. Ő csak – ott ne – tett s vett a ház körül, s a kertet gondozta. Mikor gyermekeink lettek, vigyázott rájuk.*” (6)

„*Apósom olyan lódoktor féle volt, értett a lovak gyógyításához. Aki csak megkérte, hát annak meggyógyította az állatját. Pénzt nem kapott senkitől, csak megköszönték. Így mondták: Isten tartsa meg, Pál bám. Sokat is élt az öreg, de éltjibe sokszor volt nagybeteg. Hét hálóinget szaggatott el, 85 éves korába halt meg.*” (3)

hivatkozó: *anyósom, apósom*

- fiam felesége

megszólító: *keresztnev*

hivatkozó: *a menyem*

- lányom férje

megszólító: *keresztnev*

hivatkozó: *a vejem, Jóska a vejem*

- fiam feleségének vagy lányom férjének apja

megszólító: *apatárs*

hivatkozó: *apatárs Ferenc, Ferenc apatárs*

- fiam feleségének vagy lányom férjének anyja:

megszólító: *anyatárs*

hivatkozó: *anyatárs Trézsi, Trézsi anyatárs*

Az alábbi négy megszólításnak csak hivatkozó terminusa van. Érthető, hiszen a felmenő ág negyedik és ötödik nemzedékét jelöli. A *-gal jelölt terminusokat az adatközlők olvasmányaik útján szerezték. Déván a szöttesek, varrottasok gyűjtésekor arra lettem figyelmes, hogy minden adatközlőm a tárgyi emlékek régiségére utalva, eredetét, készítőjét így emlegette:

„Ezt nagyanyám anyja szötte, még ott Bukovinában. (15)

„Ez a láda tudod-e kié volt? A nagyanyám nagyanyjáié. Hadikból hozták. Még nagyanyám ruhásládjának használta vót.” (1)

„Ezt még anyám nagyanyja kapta vót staférungra. Öröm én es, mert szép. Ha leányom lesz, neki adom.” (11)

- **apa apja apjának apja**

hivatkozó: *ükapám**, *üknagyapám**

- **anya anyja anyjának anyja**

hivatkozó: *ükanyám**, *üknagyanyám**

- **apa apja apja apjának apja**

hivatkozó: *szépapám**

anya anyja anyja anyjának anyja

hivatkozó: *szépanyám**

Déva-telep első nemzedékének névhasználatában, szóhasználatában ismeretes volt az ‚öregapád, öreganyád‘ elnevezések, amelyek egy enyhe jellegű szitokban, szólásmondásban maradtak fenn: „Érd utol öregapádat, nevetlen rossz kölyke, nézd, mit csináltál?” „Kéne úgy-e? Ezt ne – fűgét mutat – öreganyád térdekalácsát kapod!” Ismeretes még az ‚ángyod/keresztanyád térgye vagy térgyekalácsa‘ változatok. Az ‚öregapa‘ ‚öreganya‘ elnevezések a nagyszülők szüleire vonatkoznak.

* * *

A műrokonság néha erősebb mint a vérrokonság. Ilyen például a ‚*komaság*‘, amely szentségi kapcsolatot, lelki rokonságot jelentett. A keresztszülők – éppen úgy, mint a gyermek szülei – végig kísérik, végig követik a keresztgyermek életútját. Felelőséget vállalnak a gyermek vallásos neveléséért, a szülők elhalálása esetén vállalják az árván vagy félárván maradt kiskorú gyermek gondozását, nevelését, ha erre szükség van.

A gyermek születésekor a szülők baráti köreiből néhányat meghívnak, hogy az újszülöttet vigyék el a templomba megkeresztelni. A kiválasztott személyek közül az, aki a gyermeket karján viszi a templomba, keresztvíz alá tartja és hazahozza, az a *főkoma-asszony*, férje *főkoma*, a többi *komasszony* vagy *koma*. Egy személy több gyermeknek is lehet a keresztanyja. Keresztelés után a gyermek szülei és a keresztszülők egymást többé nem szólítják a keresztnevükön, hanem egyszerűen *koma* vagy *komasszony*. Hivatkozó névhasználatban hozzátoldják a keresztnevet is: *koma Ferenc* vagy *Ferenc koma*, *komasszony Trézsi* vagy *Trézsi komasszony*. A keresztgyermek pedig így szólítja a keresztszülőket: *keresztanyám* vagy *keresztanyó*, *keresztapám* vagy *kereszapó*, újabban *kereszt-*

mama, keresztata. Hivatkozó névhasználatban így emlegetik a keresztszülőket: *keresztapám Ferenc, Ferenc keresztapám, keresztanyám Trézsi, Trézsi keresztanyám.* A kereszt- szülőknél a gyermek *keresztfiú* vagy *keresztgyermek, keresztleány* vagy *keresztleánka* lett.

A műrokonság másik módozata a *bérmaszülők*. Ha csecsemőkorban a keresztnevet a szülők választják, bérálásakor a bérmanevet és a leendő bérmaszülőt a gyermek választja vagy hívja meg. Legtöbb esetben a bérmaszülő is a szülők baráti köréből vagy a rokonságból választják. Bérálás után a bérmaszülő ebéden látja vendégül és valamilyen ajándékot ad a bérmagyermeknek. Az ajándék lehet: imádságos könyv, rózsafüzér, nyaklánc kereszt- tel, ruhaanyag, ruhanemű vagy más emléktárgy.

A kereszt- vagy bérmakeresztszülő kiválasztása illetve elfogadása nagy megtiszteltetés a felkérő és az elfogadó számára. Nem illik visszautasítani. A keresztgyermek házasodásakor jelentős anyagi adományt, támogatást kap a násznagynak meghívott keresztszülőktől.

A gyermek a bérmaszülőket *keresztanyó-* és *keresztapónak* szólítja. Hivatkozó névhasználatban pedig *bérmakeresztapám, bérmakeresztanyám.* A szülők, valamint a kereszt- és bérmaszülők közötti viszonyt *komaságnak* nevezik, *komások* lettek. Esetenként a szülők és a kereszt- szülők között megszűnik a tegezőviszony, ezután magázni fogják egymást. Ha a gyermek megházasodik, a kereszt- vagy bérmaszülőket hívja meg násznagynak.

Az első és a második telepés nemzedék soraiban a komaság jelentős helyet foglalt el a személyek közötti viszony kialakulásában. Sok esetben két koma vagy komasszony kapcsolata sokkal szorosabb, sokkal meghittebb volt, mint két testvér kapcsolata.

II. Névhasználat, névkapcsolat

A gyermek a keresztelő és a polgári anyakönyvi bejegyzéskor keresztnevet kapott. Nemcsak a vezetéknev, legtöbbször a keresztnev is jelezte a családhoz tartozást. Az első fiúszülőttnek az apja vagy az apai nagypapa nevét adták, amely az apasági leszármazás fontosságát is bizonyította. Így a Dévára települt első és második nemzedék körében az apai keresztnev használata névjellegű megkülönböztető elem volt: *Máté Trézsi, András Rózi, János Gyurka, stb.*

Ismeretes, hogy a családnév az azonos nevű családi közösséghez való tartozást, kapcsolódást jelenti, illetve a közösségen belül a hovatarozás, a származás jelzésére szolgál. Adataim alapján megállapíthattam, hogy a személyazonosításban a családnév sok esetben eltér vagy elmarad a helyi névhasználatból. A közösségen belül érvényét veszíti a hivatalos adminisztratív nyilvántartás szerint elfogadott és román nyelvre lefordított hivatalos névhasználat is. Helyette más névkombinációk – két- és háromelemű névkapcsolatok – jelölik az azonosítást.

Nincs szándékomban Déva-telep kereszt-, bece-, és ragadványnev állományát feldolgozni (Lásd erről bővebben Kásler, 1964), csupán néhány jellegzetes példa bemutatásával fogom szemléltetni a névkapcsolati formákat. Éppen ezért gyűjtőterületem névhasználatának könnyebb megértéséért szükségesnek tartottam felsorolni néhány keresztnev helyi névhasználatát, névváltozatát. (Itt csupán a dévai Zsók-családok keresztnevhasználatát mutatom be):

Férfi keresztnévek

Ambrus = *Ambarus*

András = (a)*Andris*, (b)*Bandi*

Antal = (a)*Anti*, (b)*Toni*

Fábián = (a)*Fabi*, (b)*Fábi*

Ferenc = (a)*Feri*, (b)*Ferkó*, (c)*Ferus*, (d)*Frici*

Gergely = *Gergé*

György = (a)*Gyuri*, (b)*Gyurka*

István = (a)*Istán*, (b)*Pista*, (c)*Pityu*, (d)*Pisti*, (e)*Pesta*, (f)*Estéfán*, (g)*Están*

János = (a)*Jancsi*, (b)*Jani*, (c)*Jankó*

József = (a)*Jóska*, (b)*Joti*, (c)*Józsi*, (d)*Jocó*

Lajos = (a)*Lajcsi*, (b)*Lajzi*, (c)*Lala*

László = (a)*Laci*, (b)*Lackó*

Mózes = (a)*Mózi*, (b)*Mózsi*

Sándor = *Sanyi*

Szilveszter = *Szili*

Tibor = *Tibi*

Női keresztnévek

Anna = (a)*Annus*, (b)*Anni*, (c)*Anikó*, (d)*Annacska*, (e)*Annácska*

Ágnes = (a)*Ágnis*, (b)*Ági*, (c)*Ágica*, (d)*Ágika*

Borbála = (a)*Bori*, (b)*Babi*

Erzsébet = (a)*Erzsi*, (b)*Erzsók*, (c)*Zsóka*, (d)*Bözsi*

Gizella = (a)*Gizi*, (b)*Giza*, (c)*Gizus*, (d)*Gizike*

Ilona = (a)*Ilonka*, (b)*Illus*, (c)*Ica*, (d)*Iluska*

Julianna = (a)*Juci*, (b)*Julis*, (c)*Juliska*, (d)*Jucika*, (e)*Julika*, (f)*Julcsa*, (g)*Julcsi*

Mária = (a)*Manci*, (b)*Mari*, (c)*Mári*, (d)*Ria*

Rozália = (a)*Rózsi*, (b)*Rozi*

Tekla = *Téka*

Teréz = (a)*Tercsi*, (b)*Trézi*

Déva-telep megalakulásától napjainkig az alábbi hivatkozó névformák alakultak ki (a zárójelbe tett számok a nemzedéki hovatartozást jelölik):

1. Kételemű névkapcsolatok

- az apa keresztnéve vagy keresztnévvaltozata+keresztnév vagy keresztnévvaltozat:

András Rózsi (3), Gyuri Istán (1), Istán Rózsi (3), Jani Máté (1), Jákob Anti (2), János Gyurka (3), Mózi Méri (2),

A helyi – de általában a bukovinai székely – névhasználatban amikor az apának és valámelyik fiának azonos a keresztnéve, ilyen formát kap a névhasználat (*Lásd még idevágó példákat Sebestyén 1972. 73–106. p.!*):

- az apa keresztnévváltozata+a gyermek keresztnéve v. keresztnévváltozata:

Istán Pista (1), Jani János (1), Matyi Mátyás (1), Mátyás Matyicska (1)

- családi ragadványnév+keresztnév v. keresztnévváltozat:

Buliga Anti (1), Buliga Titusz (2), Buliga Pista (3),

Cékla Gyurka (1), Cékla Anti (2), Cékla Toni (3),

Fűrész Pál (1), Fűrész Pali (2),

Hóka Mári (1), Hóka Lajos (2),

Lépot Anti (1), Lépot Péter (2), Lépot Károly (3),

Muszáj Marci (2), Muszáj Jani (3),

Pisti Gyurka (1), Pisti Ferus (2), Pisti Sanyi (3),

Potkán Jóska (1), Potkán Tibi (2), Potkán János (3),

- nők esetében a férj keresztnéve vagy keresztnévváltozata+-né főnévképző tulajdonnévhez: *Máténé (1), Joscakskáné (3), Tituszné (2)*

- a férj beceneve+keresztnévváltozat: *Antika Mári (2), Joscakcska Rózsi (3)*

- családi ragadványnév+-né főnévképző tulajdonnévhez: *Cékláné (1), Hókáné (1), Hulájné (2), Kecáné (1), Kuliné (2), Lépotné (1), Potkáné (1), Rupcsiné (1)*

2. Háromelemű névkapcsolatok

A Bukovinából Dévára telepedett és a Déván született első nemzedék körében találjuk meg ezt a névformát, ahol a nagypapa keresztnéve vagy keresztnévváltozata névjellegű megkülönböztető elemként kerül be a helyi névhasználatba. A második nemzedék névhasználatában úgy módosul ez a forma, hogy – háromelemű strukturáját megtartva – a nagypapa keresztnéve a családnévvel cserélődik fel:

- családnév+az apa keresztnéve+keresztnév vagy keresztnévváltozat: *Szőcs Istán Rozika (2), Zsók András Rózsi (3), Zsók Szilveszter Gergé (2), Szőcs Gáspár Gizi (2)*

- családi ragadványnév+az apa keresztnév-változata+keresztnév vagy keresztnévváltozat: *És (Illés) Istán Julis (2), Hok (Hoka) Istán Rózsi (2), Pici János Géza (3), Szal (Szalontai) Anti Ferenc (2), Szepi Ádám János (2), Szepi Ferenc Annus (2), Szepi Marci Guszti (2)*

- családi ragadványnév+a férj keresztnéve+-né főnévképző tulajdonnévhez: *Cékla Gyurkáné (1), Cékla Antiné (2), Huláj Gyurkáné (2), Lépot Antiné (1), Lépot Péterné (2), Pisti Gyurkáné (2), Pisti Ferusné (2), Szepi Ferencné (2)*

- a nagypapa keresztnévének rövidült változata+az apa k(eresztnéve+keresztnév)változat: *Moz (Mózi>Mózes) Antal Feri (1), Gyur(Gyuri>György) Istán Pista (1)*

- a nagypapa keresztnév-változata+az apa keresztnévváltozata+keresztnévváltozat: *Jani Jóska Szili (2), Jani Gergé Margit (2)*

A Dévára települt bukovinai székelyek névhasználatára vonatkozó adatok összegezésé alapján, az alábbiakat állapíthattuk meg:

- a két- és a háromelemű nevek vonatkozó vagy megnevező névhasználatában egyetlen esetben sem használják együtt a család- és a ragadványnevet,

- a harmadik nemzedéken belül egyes személyek megnevezésében tovább hagyományozódott a ragadványnév használata: *Diszke Anti*=*Székely Antal*, *Fűrész Pali*=*Daradics Pál*, *Lépot Karcsi*=*Kásler Károly*, *Muszáj Jani*=*Katona János*, *Pici Vilmos*=*Székely Vilmos*, stb. A felsoroltak gyermekeinek – negyedik nemzedék – hivatkozó névhasználata így alakult: *Muszáj Jani fia*, *Diszke Anti gyermeke*, *FűrészPali leánya*, stb.

- a nagyterheltségű Kásler családnév két ragadványnevének – Szepi és Buliga – használata teljesen kimaradt a harmadik és negyedik nemzedék névhasználatából. A Káslerok Rupcsi-ága pedig teljesen kihalt. Tovább hagyományozódott viszont a Kásler ágon a Lépot ragadványnév.

- a negyedik és ötödik nemzedék névhasználata a kételemű – családnév+keresztnev – hivatalos névhasználatára módosult.

- az első két nemzedék a mindennapi névhasználatban igen kis mértékben használta a családnevet a személyek megnevezésére.

(1980–2005)

Felhasznált irodalom

- Bakó Elemér:* Leánylopás a bukovinai székelyeknél. In: *Ethnographia*. LII. 1941. 2. sz. 146–147. p.
- Beke György:* Ösztönös népi „önrendelkezés” a bukovinai székelyeknél. In: *Honismeret*. 1991. 5. sz. 28–30. p.
- Bodrogi Tibor:* A magyar rokonsági terminológia vizsgálatának néhány kérdései. In: *Műveltség és hagyomány*, III. Tankönyvkiadó. Bp. 1961
- B. Gergely Piroska:* Szerkezeti, funkcionális és társadalmi összefüggések a családnevek népi használatában. In: *Nyelvészeti Tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980. 51–90. p.
- Fél Edit:* Adatok a bukovinai székelyek rokonsági intézményeiről. In: *Emlékezés Fél Editre*. Bp. 1993. 54–63. p.
- Gáspár Simon Antal:* Az én szülőföldem, a bukovinai Istensegítség. Facsimile kiadás. Akadémiai Kiadó, Bp., 1986
- * * *
Így teltek hónapok, évek... Öt életrajz. [Dávid Albertné Csobot Borbála, Andrásfalva–Csernakeresztúr] Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1979. 9–40. p.
- Herényi István:* Alsóőr genealógiája. Magyar névtani dolgozatok sorozat, 24. sz. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkuató Munkaközössége. Bp., 1982
- Kásler Mária:* Becenevek a dévai Csángó-telepen. In: *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*. Különnyomat. Kolozsvár, 1964
- Kavácsné József Magda:* Havasolja mai családneveiről. In: *Nyelvészeti Tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980

- László János:* A Bukovinában élő magyarság és kirajzásának története 1762–1914-ig, az első világháború kitöréséig. Déva, 1935. (Gépelte példány)
- Lőrincze Lajos:* A tolna-baranyai volt bukovinai székelyek névadási szokásaihoz. In: Ethnographia. 1948. LIX. 36–49. p.
- Sántha Alajos:* Bukovinai magyarok. Kolozsvár 1942
- Sebestyén Ádám:* A bukovinai andrásfalvi székelyek élete és története Madéfalvától napjainkig. Szekszárd, 1972
- Dr. Száva Tibor-Sándor:* A csíkszépvízi Száva-család. (Erdélyi családtörténet 1640–1995). Bécs, 1995
- Takács Éva:* Csik-Gyergyó-Kászoszék személynevei a XVII. század elején. In: Nyelvészeti Tanulmányok. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest 1983.

Szójegyzék

rokonsághoz *húztam* – rokonsághoz vonzódtam
egyivásúak – egyidősek
nannyó – nagyanyó
öreg ház – a nagyszülők háza
a jó Isten elszólította – meghalt
angyalpálinka – kiskorú gyermek halálakor a halotti torra készült köményes pálinka
süldő leányocská – kamasz lány
kipókálta a kicsikét – kioldotta a pólyát
egyfészek alja – ugyanabból a családból való
cifrázott guzsalyfa – kb. 2 m hosszú díszített bot, amelyre a fonáshoz előkészített kendert kötik
a falunépe előtt – a közösség előtt
karténfogva – karonfogva
gyermek, leánka barátság – fiú, lány barátság
szereje van – kiválasztott, szeretett párja van
szerezősök – szerelmesek
lakodalmi kontyolás – a lakadalom éjszakáján a menyasszony átöltöztetése
házas ember – nős férfi
ember – férfi
verset dolgozott – valakivel egész nap dolgozott
tudta húzni a kaszát – tudott kaszálni
kendezte – magázta
staférung – kelengye
szövőasszony – napszámba szövő-fonó asszony
széltébe s hosszába – az egész településen
piacolni – zöldséget vagy más árut eladni a piacon

a szülők még éltükben – a szülők amíg éltek, kellő időben
lelkibarát – közeli jóbarát
esszejárunk – kölcsönösen látogatjuk egymást
csiszla – közös lakomaest, kóstolóest
aki sokszor kinyitja ajtóját – aki sokszor meglátogat
mintha nem tudná, ki tehenye, bornya – elfelejtette, hogy honnan származik
jegybe jártunk – eljegyzés, gyűrű váltás
béállít – bejelentés nélküli érkezés
mire fel van átok a családon – miért van megátkozva a család
gazdag ivadék – gazdag származás
az összes vagyon odaúszott – az összes vagyon odaveszett
bitang, zabgyermek, virágyermek – házasságon kívül született gyermek
nem volt fajtánkbeli – nem volt a közösség tagja
felcsinálta a leánkát vagy felkoppantott egy leányt – nemi aktus
egyfedél alatt lakott – a család közösségében lakott
valamiért örökké súrlódtak – valamiért vitakoztak
lódoktor féle vót – állatgyógyító

Adatközlők

1. Balázs Antalné Gergely Rozália, 45 éves
2. Benkő Lajos, 73 éves
3. Daradics Józsefné Zsók Rozália, 75 éves
4. Daradics Pál, 66 éves
5. Gergely Tamásné Bíró Teréz, 60 éves
6. Kásler Péterné Daradics Mária, 50 éves
7. Lovász Jánosné Zsók Anna, 82 éves
8. Palkó Istvánné Palkó Teréz, 70 éves
9. Palkó Vendelné Kásler Erzsébet, 65 éves
10. Sebestyén Ambarusné Kásler Rozália, 70 éves
11. Sebestyén Mária, 20 éves
12. Sebestyén Szilveszter, 66 éves
13. Szitás Józsefné Bíró Erzsébet, 60 éves
14. Szóts Imre, 80 éves
15. Trufás Péterné Székely Katalin, 40 éves
16. Zsók András, 65 éves
17. Zsók Fábiánné Zsók Erzsébet, 60 éves
18. Zsók Jánosné Kásler Ilona, 75 éves
19. Zsók Lászlóné Zsók Mária, 62 éves
20. Zsók Mózes, 80 éves
21. Varga Sándorné Zsók Julianna, 65 éves